

JISMONIY MADANIYAT TA'LIM YO'NALISHIDA KREDIT-MODUL TIZIMINI JORIY ETISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Saparov Xasan Djumanazarovich

Termiz davlat pedagogika instituti

Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektor

Telefon: +998 90 294 00 33

E-mail: saparov00@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishida kredit-modul tizimini joriy etish samaradorligini baholashning ilmiy-metodik asoslari tahlil qilindi. Tadqiqotda ko'p o'lchamli baholash modeli ishlab chiqilib, kognitiv, amaliy, vaqt, motivatsion va transfer samaradorlik mezonlari asoslandi. 2021–2023-yillarda 120 nafar talaba ishtirokida o'tkazilgan pedagogik eksperiment natijalariga ko'ra, kredit-modul tizimida ta'lim olgan talabalar nazariy bilim, amaliy ko'nikma, dars o'tkazish malakasi, o'quv motivatsiyasi va o'z-o'zini baholash ko'rsatkichlari bo'yicha nazorat guruhidan yuqori natija ko'rsatdi. Maqolada samaradorlikni baholash uchun kirish diagnostikasi, joriy reyting, modul yakuniy nazorati va transfer baholashdan iborat model tavsiya etiladi.

Kalit so'zlar: kredit-modul tizimi, samaradorlikni baholash, jismoniy madaniyat, kasbiy tayyorgarlik, ko'p o'lchamli model, reyting nazorati, transfer baholash.

KIRISH

Oliy ta'limda kredit-modul tizimining joriy etilishi ta'lim sifatini faqat o'quv rejasini yangilash orqali emas, balki natijaviylikni muntazam baholash orqali ham oshirishni talab etadi. Jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishida bu talab yanada murakkabdir, chunki ta'lim natijasi bilim, harakat ko'nikmasi, metodik tayyorgarlik, pedagogik muloqot va amaliy kasbiy moslashuvning birlashgan ko'rinishida namoyon bo'ladi.

Kredit-modul tizimida talabaning o'quv yuki kreditlarda ifodalanadi, o'quv natijalari esa modul kesimida baholanadi. Biroq tizimning joriy etilishi o'z-o'zidan samaradorlikni kafolatlamaydi. Samaradorlikni aniqlash uchun baholash mezonlari, diagnostik vositalar, statistik qiyoslash va transfer natijalarini kuzatish zarur. Ayniqsa, jismoniy madaniyat yo'nalishida modul yakunidagi test bilan cheklanish yetarli emas; talabaning real dars jarayonidagi metodik harakati ham alohida baholanishi kerak.

Tadqiqotning maqsadi jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishida kredit-modul tizimini joriy etish samaradorligini baholashning ko'p o'lchamli modelini asoslash va tajriba-sinov natijalari orqali tekshirishdan iborat. Tadqiqot vazifalari sifatida samaradorlik mezonlarini aniqlash, baholash bosqichlarini belgilash, tajriba va nazorat guruhlari natijalarini taqqoslash hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish belgilandi.

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqot 2021–2023-yillarda jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishi talabalari ishtirokida pedagogik eksperiment shaklida tashkil etildi. Umumiy tanlanma 120 nafar talabadan iborat bo'lib, tajriba guruhi 60 nafar, nazorat guruhi 60 nafar talabadan tuzildi. Tajriba guruhida kredit-modul tizimiga asoslangan o'qitish modeli, nazorat guruhida esa an'anaviy o'quv jarayoni qo'llanildi.

Tadqiqotda nazariy tahlil, taqqoslash, pedagogik kuzatuv, ekspert baholash, test, so'rovnoma va statistik qayta ishlash metodlaridan foydalanildi. Samaradorlikni aniqlash uchun besh mezon belgilandi: kognitiv samaradorlik, amaliy samaradorlik, vaqt samaradorligi, motivatsion samaradorlik va transfer samaradorligi. Har bir mezon bo'yicha indikatorlar ishlab chiqilib, ular modul jarayonida va yakuniy bosqichda o'lchandi.

Kognitiv samaradorlik test va og'zaki savollar orqali, amaliy samaradorlik sport texnikasi va metodik vazifalarni bajarish orqali, motivatsion samaradorlik anketa asosida, transfer samaradorlik esa pedagogik amaliyotdagi real dars ko'rsatkichlari orqali baholandi. Statistik farqlar Student t-mezeni yordamida tekshirildi; $p < 0,05$ va $p < 0,01$ darajalari natijalarning ishonchliligini izohlashda mezon sifatida qabul qilindi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijasida kredit-modul tizimi samaradorligini baholashning to'rt bosqichli modeli taklif qilindi. Birinchi bosqich - kirish diagnostikasi bo'lib, u har bir modul boshida talabaning dastlabki bilim va jismoniy tayyorgarlik holatini aniqlashga xizmat qiladi. Ikkinchi bosqich - joriy baholash bo'lib, modul davomida nazariy topshiriqlar, amaliy mashqlar, mustaqil ish va seminar faolligini reyting asosida baholaydi.

Uchinchi bosqich - modul yakuniy baholash bo'lib, u demonamoyish, metodik loyiha, amaliy topshiriq va test elementlarini birlashtiradi. To'rtinchi bosqich - transfer baholash bo'lib, talabaning pedagogik amaliyotda real darsni tashkil etish, o'quvchilar bilan ishlash, xavfsizlikni ta'minlash va refleksiya yuritish darajasini aniqlaydi. Mazkur bosqich kredit-modul tizimining pirovard kasbiy natijasini ko'rsatadi.

Eksperimental natijalar tajriba guruhi foydasiga sezilarli farqni ko'rsatdi. Nazariy bilimlar bo'yicha tajriba guruhi 78,4 ball, nazorat guruhi 71,2 ball natija ko'rsatdi. Amaliy ko'nikmalar bo'yicha tajriba guruhi 82,1 ball, nazorat guruhi 73,5 ball; dars o'tkazish ko'nikmalari bo'yicha tajriba guruhi 80,7 ball, nazorat guruhi 69,8 ball qayd etdi. Yuqori o'quv motivatsiyasi tajriba guruhida 76,7 foiz, nazorat guruhida 58,3 foiz darajasida bo'ldi.

O'z-o'zini baholash ko'nikmasi ham kredit-modul tizimida yuqori shakllandi. Tajriba guruhidagi talabalarning 71 foizi o'z kuchli va zaif tomonlarini asosli tahlil qila olgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 48 foizni tashkil etdi. Bu holat portfolio, joriy reyting va refleksiv hisobotlarning talaba kasbiy o'sishini anglashga ta'siri yuqori ekanini ko'rsatadi.

MUHOKAMA

Natijalar kredit-modul tizimining samaradorligi faqat kreditlarni hisoblash bilan emas, balki baholash madaniyatining o'zgarishi bilan bog'liq ekanini ko'rsatadi. An'anaviy modelda asosiy urg'u yakuniy imtihonga qaratilsa, kredit-modul tizimida talabanning rivojlanish dinamikasi butun modul davomida kuzatiladi. Bu esa jismoniy madaniyat kabi amaliy yo'nalishda ayniqsa muhim, chunki harakat ko'nikmasi bir martalik nazorat bilan emas, muntazam mashq va tahlil orqali shakllanadi.

Ko'p o'lchamli modelning afzalligi shundaki, u bilim, amaliy mahorat, motivatsiya va transfer natijasini alohida hamda o'zaro bog'liq holda baholaydi. Shu bilan birga, baholash vositalarining sifati hal qiluvchi ahamiyatga ega. Agar mezonlar aniq belgilanmasa, reyting tizimi formal ball yig'ish mexanizmiga aylanadi. Demak, har bir modul uchun o'quv natijasi, indikator, baholash topshirig'i va ball taqsimoti metodik jihatdan asoslangan bo'lishi zarur.

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, jismoniy madaniyat yo'nalishida transfer baholash alohida o'rin tutadi. Chunki talaba auditoriyada yoki sport zalida yaxshi natija ko'rsatgani bilan, maktab darsida turli tayyorgarlik darajasidagi o'quvchilar bilan ishlay olmasa, uning kasbiy tayyorgarligi to'liq deb baholanmaydi. Shu sababli pedagogik amaliyot, ochiq dars, ekspert kuzatuv va refleksiv tahlil kredit-modul tizimining majburiy baholash komponentiga aylanishi lozim.

XULOSA

Kredit-modul tizimini jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishida joriy etish samaradorligini baholash uchun ko'p o'lchamli, bosqichma-bosqich va natijaga yo'naltirilgan model zarur. Tadqiqot natijalari tajriba guruhida nazariy bilim, amaliy ko'nikma, dars loyihalash, motivatsiya va o'z-o'zini baholash ko'rsatkichlari nazorat guruhiga nisbatan yuqori ekanini tasdiqladi.

Amaliy tavsiya sifatida har bir modul boshida kirish diagnostikasi, modul davomida joriy reyting, modul oxirida kompleks yakuniy nazorat va pedagogik amaliyotda transfer baholashni joriy etish lozim. Baholash jarayonida portfel, video tahlil, metodik loyiha, ochiq dars va refleksiv hisobotdan foydalanish ta'lim natijalarini yanada obyektiv aks ettiradi.

Ilmiy xulosa shundan iboratki, kredit-modul tizimining real samaradorligi talabanning kasbiy faoliyatga yaqin vaziyatlarda egallagan kompetensiyalarini namoyon qila olish darajasi bilan belgilanadi. Shu bois jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishida baholash tizimi faqat o'zlashtirishni emas, balki kasbiy harakat sifatini ham aniqlashi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Farmoni. 2019-yil 8-oktabr, PF-5847-son.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Oliy ta’lim muassasalarida o‘quv jarayoniga kredit-modul tizimini joriy etish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi qarori. 2020-yil 31-dekabr, 824-son.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637-son.
4. Zimnyaya I.A. Kompetentnostnyy podkhod v obrazovanii. Vyshee obrazovanie segodnya. 2006. №8. S. 20–26.
5. Selevko G.K. Sovremennye obrazovatelnye tekhnologii. Moskva: Narodnoe obrazovanie, 2015. 256 s.
6. Jalolov R.R. Oliy ta’limda kredit tizimi: muammolar va yechimlar. Ta’lim va rivojlanish. 2020. №2. B. 34–41.
7. Musurmonov O.R. Kredit-modul tizimining pedagogik asoslari. Toshkent: TDPU nashriyoti, 2019. 186 b.
8. Yo‘ldoshev T.Q. Oliy ta’limda reyting baholash tizimi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. 144 b.
9. Biggs J., Tang C. Teaching for Quality Learning at University. Maidenhead: Open University Press, 2011. 389 p.
10. European Commission. ECTS Users’ Guide. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. 106 p.